

AGRICOLARUM EJUS APPLIXI : — VERS. 40. — PRO FRUMENTO (1) ORIATER MII TRIBULUS, ET PRO HORDEO SPINA. Iniquum merito putat vir divinus, si agrorum suorum operarii solim nō possent laborare, et sub laboribus gōmore, et nullam viderent mercedis jucunditatem sudoribus madidi, siccii et arentes solatio. Quam iniquitatem sic obicit D. Jacobus in Epistola canonica cap. 4, divitibus mundialibus dicens: *Ecce merces operariorum qui measurant regiones vestras clamat; et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introit.* Et quando merces et solatium negatum operariis non clamat adversus dominos, et coelum clamoribus implet? Itaque Job quasi dira sibi impetratur, si unquam vel subditorum lacrymas vel sanguinem stiviter, sic subditos vexando exactioribus, ut cogere illos plus solito terram sollicitare et vexare, quo possint persolvere tributa. Ita auctor Catena Graeca, quasi dicet: *Hæc patiar mala, si causâ meâ terra à suo domino est aliquando genita debilitas; aut si sulci ejus ab aratoribus, atque ab his qui eam sciderunt, plerè aliquando concti sunt.* Quippe merito tibi calamitas à Deo inflictas putaret bonus rex, si quando libuissest de terre vulnere aut de subditorum sanguine bibere, eos sic premendo tributis, ut ingenti labore ægrè ac difficulter satisfacere vix possent.

Hic nempe mundialium tyrannorum est mos, qui subditos gravibus exactioribus et laboribus supra quam ferre possent onerant, nec ullam eis requiem aut solatum concedunt: boni verò domini est sic labores inter servos partiri, ut imperiatur etiam solatio. Sic Deus mandavit homini labores, sed ex quibus cibus

vel domini ejus, quia nomen hoc passim in plur. pro sing. reperitur; *patronorum, possessorum, colonorum.* Vox *byz* latè patet, et in genere significat cum qui aliquid in potestate habeat.

AF. *Hebr., defatigari, vexari, contristavi, disflare, vel expirare, vel exhalaris febri;* tanto morborum affect, ut veluti vitam efflarent, ut Job. 11, 20, ut mortem expetere vel oppetere probanter habuerint: vel, quia dominis suis terram eripuissem, vel fruges eorum absque pretio comedisset, vel quia ipsos agricolas duris laboribus oppressi. *Et cultores ejus nimis operis confecti.* (Synopsis.)

(1) *Hebr., loco, vel vice tritici.*

ORIATER MII, *Hebr.: Execut vel proveniat, scil. in terra mīca.*

TRIBULUS; est spina: *genus; mīca, spina, palurus, carduus.*

ET PRO HORDEO SPINA, *Hebr.: Loliū, herba fastens, vitium frugum, i. e., fruges vitiatae, aut quia vitianae fruges, earum loco *תְּבָשֵׂר* est herba frugibus nocens, qualis hordeo *czapłosz*, quæ est *festuca Pinalis*. Proprie est omne semen aut quicquid in uvis vel frugibus est vitiatum, foedidum, ac nothum; hic corruptum semen aut quicquid fruges vitiata, aut omnis herba corrupta et nihil inter fruges crescens, vel potius est spina genus, a factori corruptionis vel putredine dictum. *תְּבָשֵׂר* est *fotere.* *תְּבָשֵׂר* sunt *labrusce,* Isa. 5, 2, 4. *תְּבָשֵׂר* *fasten* denotat, Isa. 34, 5, Joel. 2, 20; hic videatur esse *spina fastidia*. Puto potius *zizania* esse à Chaldaico *וְנַ* *māmū* esse non ab Hebreo *וְנַ* *fētū*.*

FINITA SUNT VERBA JOB, nempe cum amicis his tribus habita pro sua defensione. Causa perorata tacet. Postea cap. 39 et 42, panca tantum verba ad Deum facit. (Synopsis.)

nascetur; minatus est soli sterilitatem, elementorum clementiam; sed et vestes paravit, ut tanquam à bono domino venirent in servos labores mixti, immo et attemperati solatii. Id quod pulchre observavit Rupertus lib. 3 de Trinitate cap. 27, cùm sit: « Habes ita quin duo misericordie solatia cum labore et indigentia homini proposita, victum scilicet et vestitum: vicet enim ubi paulò ante dixit: *In sudore vultus tuus vesceris pane tuo: vestitum, ubi nunc dictum est: Fecit Dominus Ad te et uxori ejus tunicas pellicous, et induit eos.* » Propterea optimi et celissimi Domini conditione! Servitum addicunt homines, ingentes illis labores mandat; sed et simul providet illis victus vestitus solatia; et ut in laboribus immittendis severus, sic bonus in paradisi solatis appareat. Hinc merito David mundialis principum iniquitatem atque duritatem à Deo longissime removet dicens, Psal. 95: *Nunquid adhvaret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* Planè iniquitas magna est, quid in domini alicuius preceptis tantum videantur labores ac sudores mandati, et nullum ibi appearat solatium. Pulchritudo ait D. Laurentius Justinianus in Fasiculo amoris, cap. 6: « Apertè dicit Paulus, neque iniquis neque inimicus est, et laboriosa mades, et absque delectationis suffragio operarios fatigari sinas. » Non potest dominus, qui iniquus non est, qui inimicus non est, decerner labores servis absque ullo delectationis suffragio. Non potest dominus, qui iniquus non est, sinere fatigari subditos in adimplendis mandatis, et non curare de illorum virtus vestitibus solatio. Unde de se et pro se acribat Job: *Si aduersus me terra clamat, et cum ipsa sulci ejus defeat, etc.* Et qualis esset ista Jobi iniquitas, quam terra clamaret, quam sulci ejus defebant? Utique hæc esset, si agros suos illi sudoribus et laboribus operarum impleret, ut laborantibus excalentibusque eos solum licet genere et lacrymari sub labore, percipere autem aliquod solatum mercede nunquam licet. Sic exponit locum hunc Nicetas in Catena Graeca: *Sed neque mes agros ac sulcos, neque terram meam quisquam coluit qui non esset pretio atque mercede conductus, ne forte eum genitus lacrymis rezaverat, si ipsius operam certa mercede spoliatissem.*

Juxta mentem S. Gregorij lib. 22 Moralium cap. 15, terra hoc loco significat terram desertam et squalem genitum, i. e., fruges vitiatae, aut quia vitianae fruges, earum loco *תְּבָשֵׂר* est herba frugibus nocens, qualis hordeo *czapłosz*, quæ est *festuca Pinalis*. Proprie est omne semen aut quicquid in uvis vel frugibus est vitiatum, foedidum, ac nothum; hic corruptum semen aut quicquid fruges vitiata, aut omnis herba corrupta et nihil inter fruges crescens, vel potius est spina genus, a factori corruptionis vel putredine dictum. *תְּבָשֵׂר* est *fotere.* *תְּבָשֵׂר* sunt *labrusce,* Isa. 5, 2, 4. *תְּבָשֵׂר* *fasten* denotat, Isa. 34, 5, Joel. 2, 20; hic videatur esse *spina fastidia*. Puto potius *zizania* esse à Chaldaico *וְנַ* *māmū* esse non ab Hebreo *וְנַ* *fētū*.

FINITA SUNT VERBA JOB, nempe cum amicis his tribus habita pro sua defensione. Causa perorata tacet. Postea cap. 39 et 42, panca tantum verba ad Deum facit. (Synopsis.)

ipse tamen omnino injuncti munieris curam abiecit: oves quidem tondet, non tamen ad pascua reducit: neque lupos aret. Perfecti namque, inquit S. Gregorius, r̄um semper de spiritualibus moveantur, tanto scient de alienis corporibus dannis ingemiscere, quanto p̄m edociti sunt non dolere de suis. Omnis ergo qui praest, si perversa in subditis exercet, contra hunc terram clamat, et sulci defent; qui contra ejus injustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt, sed perfecti quicque pro pravo ejus opere se in fluitibus affligunt; quodque imperi clamant et dolent, hoc probatoris vita subiecti defent et tacent, etc. Idem, homo, 17 in Evangelia, hunc Jobi locum expones: *Terra, inquit, contra possessorem suum clamat, quando contra pastorem suum justè Ecclesia murmurat: cuius etiam sulci defent; si corda audientium, quæ à precedentibus sunt patribus predicatione voce et vigore invectionis exarata, videant aliquid quod lugeant de viâ pastoris.* Cujus videlicet terra fructus possessor bonus sine pecunia non manducat; quia discretus pastor prerogat talentum verbi, non ad damnationem suam de Ecclesiâ stipendum sumat alimenti. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando sumentes ecclesiasticâ subsidia in predicatione laboramus: præzones namque venturi iudicij sumus. Hæc piè ac sapienter Gregorius.

CAPUT XXXII.

1. Omiserunt autem tres viri isti respondere Job, cùd quod justus sibi videbatur.

2. Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram; iratus est autem adversus Job, eñq̄ quid justus se esse dicere coram Deo.

3. Porro aduersum amicos ejus indignatus est, eñq̄ non inventus nonvensis responsum rationabilem, sed tantummodo condemnasset Job.

4. Igitur Eliu expectavit Job loquentem, eñq̄ quod seiores essent qui loquebantur.

5. Cùm autem vidisset quid tres responderet non potuerunt, iratus est vehementer.

6. Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit: *Junior sum tempore, vos autem antiquiores; idcirco, demissi capite, venitus sum vobis indicare meum sententiam.*

7. Sperabam enim quid etas prolixior loqueretur, et annorum multitudine doceret sapientiam.

8. Sed, ut video, spiritus est in hominibus, et inspiratio Omnipotens dat intelligentiam.

9. Non sunt longevi sapientes, nec senes intelligent judicium.

10. Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

11. Expectavi enim sermones vestros, audi pudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus;

12. Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, ut video, non est qui possit arguere Job, et respondere ex vobis sermonibus ejus.

13. Non forte dicatis: *Invenimus sapientiam, Deus projectum cum, nou homo.*

14. Nihil locutus est mibi, et ego non secundum sermones vestros respondebo illi.

CHAPITRE XXXII.

1. Après cela les trois amis de Job cessèrent de lui répondre, voyant qu'il continuait à se croire juste, malgré tout ce qu'ils lui avaient pu dire pour lui persuader le contraire.

2. Et alors Eliu, fils de Barachel de Buz, de la famille de Ram, qui avait été présent à toute cette dispute, entra dans une grande colère, et se fit contre Job, de ce qu'il assurait qu'il était juste devant Dieu.

3. Il s'irrita aussi contre ses amis, de ce qu'ils n'avaient rien trouvé de raisonnable pour répondre à Job, mais de ce qu'ils s'étaient contentés de le condamner, sans pourvoir le convaincre.

4. Eliu attendit donc tant que Job parlait, parce qu'il était moins âgé que ceux qui lui avaient répondu, et que, « ils avaient encore quelque chose à dire, il ne voulait pas leur ôter la parole. »

5. Mais voyant qu'ils n'avaient pu tous trois répondre à Job, il fut transporté de colère.

6. Et voici la manière dont Eliu, fils de Barachel, originaire du Buz, leur parla: « Je suis le plus jeune, et vous êtes tous plus vieux que moi; c'est pourquoi tant que vous avez parlé, je suis demeuré la tête baissée, sans osier seulement dire mon avis, et je ne croyais pas que cela fût nécessaire; »

7. Car je m'attendais qu'un âge si avancé vous donnerait des paroles puissantes, et que le grand nombre de vos années vous instruirait de la sagesse.

8. Mais, à ce que je vois, quoique l'esprit soit dans tous les hommes, c'est l'inspiration particulière du Tout-Puissant, qui donne l'intelligence et la vraie sagesse:

9. De sorte que ce ne sont pas toujours ceux qui ont vécu longtemps qui sont les plus sages; et la bonté de la justice n'est pas toujours le partage de la vieillesse, mais de ceux à qui Dieu la donne.

10. C'est pourquoi, quelque jeune que je sois, je dirai mon avis: Ecoutez-moi donc, et je vous ferai voir quelle est ma sagesse.

11. J'ai attendu que vous cussiez achevé de parler; j'ai voulu voir, tant que vous avez disputé contre Job, quelle pouvait être votre sagesse.

12. Je me suis contenté de vous regarder, tant que j'aurais vu que vous diriez quelque chose: mais, à ce que je vois, nul d'entre vous ne peut convaincre Job, ni répondre à ce qu'il dit.

13. Ce serait en vain que vous diriez peut-être, pour vous disculper: Nous avons trouvé la vraie sagesse, et nous la lui avons enseignée, lorsqu' nous lui avons dit que c'est Dieu qui l'a rejeté, et non pas un homme; et que ce Dieu infinitement juste n'a pas le trahir ainsi, que parce qu'il l'a mérité: Mais une preuve si convaincante de la malitie de Job ne faisait point d'impression sur son esprit, nous avons cru qu'il était inutile de le presser davantage, et que la vraie sagesse nous obligait de nous taire.

14. Pour moi, cette raison ne m'empêche point de parler; et comme ce n'est point à moi qu'il

15. Extinxerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque à se eloqua.
 16. Quoniam igitur expectavi, et non sunt locuti; steterint, néc ultra responderunt,
 17. Respondebo et ego partem meam, et ostendam scientiam meam.
 18. Plenus sum enim sermonibus, et coarctat me spiritus uteri mei.
 19. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit.
 20. Loquar, et respirabo paululum; aperiam labia mea, et respondebo.
 21. Non accipiam personam viri, et Deum homini non æquabo.
 22. Nescio enim quādū subsistam, et si post modicum tollat me factor meus.

COMMENTARIUM.

VERS. 1.—OMISERUNT AUTEM TRES VIRI ISTI RESPONDEBANT JOBO, ET QUOD JUSTUS SIBI VIDETERET (1). Cum lon-

(1) Perorata à Jobo causa, quoniam silerent adversarii, fortiter ab illo retusus et debellati, sermonem suscepit Eliu, interveniens velut arbitrus et director huius totius controversiae, oratores divinitus admisso auctoritatem pro se levens. Castigat is utramque partem, Jobum quidem, quod causauit suum agens eo a suis affectibus se abripi passus esset, ut in Deum ipsum insurgens, eum auderet in iuri vocare, oparetur cum eo contendere; tres autem adversarios, quod asperiores in amicos invicti, incerti suspectibus eum vexassent et pro ipso condamnassent, etis nihil in eum, quo reum paragissent, affere potuerunt. Difficilis questionis inter utramque partem agitate hanc afferit solutionem, non omnes impios quidem censendo, qui gravissimis malis colluctore, nec præteriti ab illis se teris penas exigunt, sed tamet serpere in illis, quantumvis piis, aliquod peccati latentes contagium, cujus ne ipsi quidem sibi sint concisi. Id tam atrocis medicina compescendum, ne sensim grasaute molo ad impietatem probalitur bonus; castigationes has salutares esse, non penas, non supplicia. Est igitur hic omnium recastissime locutus, et sapientia ac prudenter reliquos vicit, ut Jobus nihil habuerit quod ei responderet, sed se victimum agnosceret, quoniam lucusus viceisset. Hade fit, ut cum finitis colloquiis Deus in scenam prodiret, et reliquias graviter peccasse admonearet; effigie reprehensione Eliu, atque veritatis laudem consensu diuinorum oraculorum reportaret. Quia quin ut sit, nos nequitum accedere possumus eorum sententia, qui in Eliu sermonibus inani fastu inflatum juvenem audire sibi videantur, arroganterque disputatorem qui nihil solidi afferat, aut quod ad modi, mutius Jobi sociorumque disceptationibus nesi, solutionem faciat. Hec et plura alia quo in hisce sermonibus reprehendenda esse et. Eichiorains censuit, viro prestantissimo hanc moveruntur suspitionem, universos hos sermones inservi esse huc poema ià seniori quodam scriptore, qui illis communis transiit ad numinis, sine tali preparacione nimis subiò appariri, orationem facere voluerit. Quae quidem conjectura adeò arrisit Stuhlmanno, ut in versione sua Joheloides vernacula Eliu orationes à reliquo posse segregari, et seorsim translati appendix loco subjiceret. Quod vix ab eo factum putemus, si legi-

adressé la parole, ce ne sera point aussi selon vos raisonnements que je lui répondrai.

15. Les voilà intimidés, ils n'ont plus rien à répondre, ils se sont eux-mêmes fermé la bouche.

16. Puis donc que j'ai attendu, et qu'ils n'ont point parlé, qu'ils demeurent muets et sans réponse;

17. Je parlerai aussi à mon tour, et je ferai voir quelle est ma science.

18. Car je suis rempli des choses que j'ai à dire; et mon esprit est encomme en travail, voulant enfourter toutes les pensées qu'il a conçues.

19. Mon estomac en est rempli comme d'un vin nouveau qui n'a point d'air, qui rompt les vaisseaux nens où on le renferme.

20. Je parlerai donc pour respirer un peu; j'ouvrirai mes lèvres, et je répondrai aux discours qui réduisent au silence.

21. Je n'aurai aucun égard à la personne de l'homme, ni à la dignité: mais je parlerai à Job sans déguisement et sans flatterie; et je n'égalerai point l'homme à Dieu, en lui donnant des titres honorables qui ne conviennent qu'à cette suprême majesté.

22. Car je ne sais point combien de temps je suis assister sur la terre; et figure si celui qui t'a créé ne m'aura point bientôt du monde, pour me faire rendre compte du mal que j'y aurai fait, ou de celat que j'y aurai laisse faire, par faiblesse, ou par lâcheté.

COMMENTARIUM. CAPUT XXXII.

quemadmodum ad calcem capituli superioris in Latino textu adjungitur; Septuaginta vero inde hujus capituli notitia, p. 495, seqq., et p. 202. Argumentis, quibus Eliu sermones ab aliena manu incertos esse evincere studuit Bernstein in den Analekten, vol. I, part. 3, p. 150, seqq., singulis respondit Jaeger de integritate libri Job p. 9, seqq. Nova et singularis est quan de Eliu ejusque sermonibus proposuit J. A. Voigtlaender sententia in Commentatione, quam inscripti: *Der Satan als Irrgeist und Engel des Lichts, zur Aufklärung des Buchs Job dargestellt, in den Antiken*, vol. 3, part. 3, p. 27, seqq.: *Eliu non hominem, sed angelum, existimat, seu spiritum supernum ex eorum numero, qui, cap. 1, 2, filiorum Dei nomine memorantur. Oe juvenis personam induit usus esse Satanam, qui speciosus suis sermonibus Jobum permovebat, ut auctorem percurrentem nocturni illius oracul, 4, 12, seqq., quod Eliphaz a Satana eo fine suggestum fuerit, ut ei illud ipsum persuaderet, quod una cum sociis per totam eam Jobo disputationem tantum cum pertinacia contendit, quod majoribus quis misericordia affligatur, tanto atrociorum criminum esse reum; qui falsa persuasione meti Jobum omnis impietatis insinuabat. Jam vero Eliu sermonibus Satanam hoc efficere voluisse, ut Jobus, in summis redactus angustias, ad ipsum illius oracul auctorem, sese converteret, ejusque openi imploraret, et pristine felicitati restituum illum inuenias suorum sodatorem veneraretur. Que quadam interpretatione, cuius sententia probatur Greecorum versione, Nam Septuaginta id plane ad viros retulerunt vertentes: *Illo ype ita dicens exortus ab eo. Erat enim Job istius coram eis. Quia interpretatione honorum virorum victoria representatur, qui tandem adversarios suos se sanctos esse convincent, sicut ipsos dictihius Sapientia scribit, cap. 5, 4: Nos insensati vitam illorum astimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo compatrioti sunt inter filios Dei, et inter sanctos soror illorum est. De Christo etiam in Apocalypsi, cap. 4, 7, scribitur: Ecce venit in nubibus, et videt eum omnis oculas, et qui eum peripergerunt. Verum tam illud relativum sibi non ad tres viros, sed ad ipsum Jobum referendum esse probatur ex eo quod ita prior sit Latina locutio; tum quid in Hebreo et Chaldeo plane ipsum referat Jobum. Est enim relativum singulare tertie persona in Hebreo quidem eam, in quā tamē canūdūm judicare possimus.**

Tribus distincte sunt intervallos Eliu orationes, que propria quatuor sunt. Prima est hoc capite et sequenti, secunda, cap. 34, tercia, cap. 35, postrema, cap. 36 et 37.

Præmissa est scriptore brevi narratione de Eliu persona ipso dicere exorsus, longiore praælatione utitur, quā et silentio, quod aliud tenuit, ratione indicat, et sermonis sui jam profectri causa necessaria res afferit. Deinde repetit quedam à Jobo minus reverenter in Deum dicta, quae refutat; tum causam explicit ut Deus non ad omnia verba sua et acta homini respondeat, ut et ratione reddat.

De formā sermonum interpretatione optime meritus est Joan. Casp. Veithusen binis Commentationibus, quæ inserte leguntur Commentarii Theolog. ab ipso et sociis, Kühnholz et Ruperti, edit. vol. 2, p. 112, seqq. (Rossmann.)

Et quod JUSTUS SIBI VIDETERET, ipsi licet contraria persuaderi conantibus, illi innocuentiam suam constantem asserebat. Jobi non animo quidem conceperat, idque amicus ei ejus verbis exprimera frustra consabatur. Tum totum se effundit in laudes sapientie et potestatis Dei, quasi scilicet Jobus horum cuiusdam regnū. Quoniam vero Eliu amici verba male interpretatus est, ejus saltē propositum probasse Deus videatur; ceterorum enim amicarum Jobi verba arguunt, atque imperans ut pro se holocastrum offerri curarent, non meminit nisi Baldredi, Eliphazi et Sophari: de Eliu ne verbum quidem. Insuper Jobus verbi Eliu nihil reponens, probare silentio videtur. Sed in fine libri discernens que fuerit Dei de Jobo ejus amici sententia.

Calm. 1. Reum agit Jobum, quod dixerit: *Maudas sum, et obisque delito, immaculatus, et non est iniquitas in me, etc.* Nunquam illi puram sibi omni labi innocentiam asseruit, ut animadvertemus; sed cōtantimmodo spectavit, et magnitudine malorum suorum superari delicta sua assereret; quare alia plane de causa se à Deo, quā penitus criminum, puniri. Tum Eliu causam Dei in eum adversus Jobum, qui postulatur ut Deus sibi aures præberet, ac deinde judicaret.

Et propositum Jobo quod justitiam suam statuit Dei rūna stabilire contatos sit in verbis: *Vidi Deus, qui abstulit iudicium meum, qui scilicet has mihi reddere negavit, quod mihi ab illo expectandum erat. Hebreus*

Quod JUSTES SIBI VIDETERET, neque patreter sibi contrarium persuaderi. Septuaginta pro sibi, tamen ipsi, quasi dicant: Tandem amici rationibus Jobi persuasi, innocentem ipsum esse, conficerunt deinceps. Tum filium resumit. (Tirinus.)

Chaido vero ied. Adde, quod aptius sit ipsi textui, ut relativum sibi Jobum ipsum, non ejus amicos referat: nam ipsis minimè visus est justus, quounque à Deo convicti sunt, et jussi ab ipso Jobo veniam impetrare, quod ipse Deum pro illis precaretur; ut in fine libri narratur. Significat ergo tres viros omissose respondere Jobo, eò quod justus sibi videatur, hoc est, tot ponens non commeruisse; in qua tota inter eos disputatio versata erat: omiserunt igitur ipsi loqui, quia quid amplius dicent non habebant ad sententiam suam probandam. Ita Stunica, Pineda, Sancius, et alii passim. Quae explanatio valde convenit cum coquid sequitur:

VERSUS 2.—ET IRATUS INDIGNATUSQUE EST ELIU FILIUS BARACHEL BIZITES, DE COGNATIONE RAM (1) : IRATUS EST

(1) Et stirpe Buz filii Nachor, Aramei vel Syri. Ram ponitur pro Aram, Syrus. Eius originis autem rem faciunt Aramum, filium Esronis, nepotem Iude, S. Hieronimus, Beda, Lyranus, cum Rabbini nonnullis, Eliu cum Balama hario mihi. Qui Jobum adsciscunt è familia Nachoris, Eliu et Jobum necessitudine inter se jungant opus est. Porro Eliu nec in exordio, nec in fine libri inter Jobi amicos recensetur; nihil tamen secundus accendit illis credimus: si verò cum tribus illis non exhibetur, illud in causa est, quod ad invicendum amicum non è longinquo, sed facile indicendum venit.

(Calmet.)

Nomen נָחָר ab נָחַר וְנָחַר tantummodo Ierusalem pronunciationis discrime differre, ex נָחַר נָחַר, Deus meus est Jova; Ille, qui verè est, observavit Velthusen, qui plura alia lectio digna de hominie auctoritatem. In forma nominis בֶּן־נָחָר, sive ut in aliis codicib; scribatur, בֶּן־נָחָר (i. e. benedit Deus), peregrini quod inesse, animadvertisit Simonis in Onomast. V. T. p. 606. De analogiam esset, ex kal nomismate, sed בֶּן־נָחָר descendere coniunct ex conjugatione Aramaicarum, que Hebraica conjugatione pôhel respondet, conf. Schultens Clav. Dialectar. p. 348, et Institut. Hebr. p. 263. בֶּן־נָחָר Bizitam nominari putant illi a patria, vel a genito in Arabitâ Deserti, Jerem. 25, 25, 24; illi a Buzo, secundo filiorum Nahoris, fratris Abramiani. Genes. 22, 21, ubi dicitur, Michaeli periperasse Nahori plures liberos, inter quos primogenitum Uz, unde genus putant Jobum dicere; secundum Buz, unde hunc Eliu, בֶּן Ram, quidam existimat esse eundem quod Davidis genealogia sub finem libro Ruth, 4, 19, et in genealogia Christi à Matth. 1, 5, 4, sub nomine Aram commemoratur. Alii ex familia Nahoris esse volunt, ut si per apocresiu pro familiâ נָחָר. Genes. 22, 21, ut 3 Paral. 22, 5. Syri dieuntur בֶּן־נָחָר, ut habeatur in loco paralelo 2 Reg. 8, 28. Sunt, qui vertant: Ex familiâ Syra, vel Syrorum, non à patre, sed à patre ducta denominatione, sicut Genes. 23, 20. Bethani et Laban Aramei dicuntur, ex Mesopotamia oriundi, esti ex neutro illo Arama prognati essent. Quae singulari conjectura nituntur alia conjectura non magis certa, בֶּן esse pro נָחָר positum. Observatum est, libri hujus auctorem diligenter fuisse in describendo genere Eliu, quam aut Jobi, aut sociorum. Apud Jobum ne patris quidem nomen adscrivatur, in ceteris patriam tantum expressi, at in Eliu et patrem et familiam nominat. Quo datâ opera à libri auctore factum videtur, credo, quod sum ipius nomen hac ratione posteritati tradere vellet. Similiter Persarum et Turcarum poëtae more receptum est, ut in ultimo carminis verso, vel saltem in eo quin ultimum praecebat, poeta nomen suum artificiosè intexta. Vide Meninskii

AUTEM ADVERSUM JOB, Eò quod JUSTUM SE ESSE DICERET CORAM DEO. Hic Eliu fuit ex progenie Buz filii Nachor,

Grammatica. Turcic. part. 2, ed. Kollar. p. 82, et Jones Poës. Asiatic. Commentarios, l. 2, cap. 4, p. 87, ed. Eichhorn. Eliu esse luju poëmatis auctorem, conjecturat jam Lightfootus in Chronica temporum et ord. textuum V. T., in Opp. ed. Leusden, vol. 1 p. 24: « Liber Jobi conscripsit videtur ab Eliu, collectorum uno, sicut appareat ex his duobus: I. Quando, cap. 2, amici Jobi, qui veniebant ad lamentandum una et consolandum, numero et nominibus suis proponuntur, nulla illi mentio est Eliu. Unde promptum est huc duo dicere, 1° non venisse illum ad Jobum è loco longinquu, ut ceteros, sed vicino; 2° ille lum ipsum historie auctorem scriptorumque fuisse, ob quam causam, dum alios nominat, de se ipso silet. II. Quia, cap. 32, de se seu historiographo loquitur, vers. 16, 17: Constatimur sunt, non responderunt amplius, renoverunt à se sermonem. Quando expectaverunt, non enim locuti sunt, sed desisterunt, nec responderunt amplius, dicibam: Ego quoque respondebo; ego quoque ostendam sententiam meam.» In Eliu sermonibus ipsum auctor sententiam de questione in hoc libro agitata, expressum esse, censem quoque Stenelinus Beitrage, vol. 2, p. 155. Jobo successuisse Eliu dictur, eò quod è semetipsam iustificatus (Infinut. pellit enim suffixo, conf. infra, 35, 52, Jerem. 5, 11), pro Deo, i. e., magis quam Deum, quod Deo se justorum habet, non quidem hoc aperite dixisset Jobus, sed quidem deo queretur, et in eum nebacchatus esset, eum in ius vocans, et ad se audiendum familiariter et audacter provocans. Est ergo Jobus Deum quidem justum agnoscet, nec eum jus pervertere ubi ratione putaret, ut aliquipies est professus, de eius justitia angustae et magnifice disputans, quia tamen supra modum se affligi questus est, fuit studiorum sua justitia defendenda, quam Dei, in hoc se ita gerebat, quasi se Deo iustificaret. (Rosenthal.)

IRATUS EST. Heb.: Exarsit, vel excedavit, ira, etc.; vel exarsit natus, quae est periphrasis ire. Nam פָּתַח et natus significat, ubi Dei homines et causa agitur, ita concipiendam est, etc.

ELIU FILIUS BARACHEL, etc. Observa hic diligenter describi hujus genus Jobi aut reliquorum; vel 1° ut certitudine et veritas historia ostenderetur, 2° quia hic Dei zelo verè Jobum solaretur, quum alii Satane ministri fuisse: vel 3° quia hic junior erat, et magis potero quam suu nomine inclaruerat. Jobum prohitas et patientia satis commendabuntur. Quicquid ob statem suis actionibus nobiles erant.

BEZITAS, à Buz filio Nahor. Gen. 22, 21. Aliis Buz est locus in eodem, à predicto Buz appellatus; ut sic patria Eliu indigetur.

DE COGNATIONE RAM. Quis hic? Resp. 1° Ram pater Ammadas, ut si per apocresiu pro familiâ נָחָר, ut 3 Paral. 22, 5. Syri dieuntur בֶּן־נָחָר, ut habeatur in loco paralelo 2 Reg. 8, 28. Sunt, qui vertant: Ex familiâ Syra, vel Syrorum, non à patre, sed à patre ducta denominatione, sicut Genes. 23, 20. Bethani et Laban Aramei dicuntur, ex Mesopotamia oriundi, esti ex neutro illo Arama prognati essent. Quae singulari conjectura nituntur alia conjectura non magis certa, בֶּן-

esse pro נָחָר positum. Observatum est, libri hujus auctorem diligenter fuisse in describendo genere Eliu, quam aut Jobi, aut sociorum. Apud Jobum ne patris quidem nomen adscrivatur, in ceteris patriam tantum expressi, at in Eliu et patrem et familiam nominat. Quo datâ opera à libri auctore factum videtur, credo, quod sum ipius nomen hac ratione posteritati tradere vellet. Similiter Persarum et Turcarum poëtae more receptum est, ut in ultimo carminis verso, vel saltem in eo quin ultimum praecebat, poeta nomen suum artificiosè intexta. Vide Meninskii

fratris Abrahæ, de quo agitur Genesios 22, vers. 21, de cognatione Ram; Septuaginta addunt, τὸν Ἀβραὰν πατέρα Jobi, ut vidimus cap. 4, vers. 4. Chaldaeus ver-

1° 2004, Ausitidis regionis; in qua eadem erat terra Hys patria Jobi, ut vidimus cap. 4, vers. 4. Chaldaeus ver-

non quid ita aperié dixisset Job: sed quid deo quereretur, eum audacius in ius vocans, et quid stolidior erat sue justitiae defendenda: quām Dei, quia se justum esse dicebat, Deum autem afflige eum cifra culpam. Quisquis ergo in Deum in cruce murmurat et incandescit, ut Job, is Deo se justorum habet, et si id aperié aliqui non dicat. Non surcessit ei quid se justum censeret, in eo aquilon easteris sociis suis, sed quid p̄ Deo, etc. Orationem autem Eliu quidam stolidum et insolenter plane improbat; ali planè rectum statuum, ipsum quidem recte dura Jobi verba culpare, sed quidem ea Job in actu tentatione protulit, ipsum insolenter et vehementius quām per erat ergo. (Synopsis.)

Tous les caractères qui pouvaient servir à faire connaître l'origine d'Eliu, et qui sont encore des preuves de la vérité de l'histoire de Job, sont devenus moins précis et moins déterminés par l'éloignement des temps. On peut néanmoins conjecturer avec quelque vraisemblance qu'il descendait de Buz, fils de Nachor, frère d'Abraham; et que sa famille appelaie Ram, ou Syriae, comme il est dit de Samuel, frère de Buz, qui fut le père des Syriens, ce qui est appuyé de la version Grecque, & τὸς οὐρανοὶ ἡρακλῆς. La version Grecque de ce verset ajoute: Τὸς οὐρανοῖς γένεσις. Ce qui est moins autorisé.

Avant que d'entrer dans l'explication du long discours d'Eliu, il est important de faire quelques observations sur son sujet: 1° Il est fort étonnant qu'il paraîsse ici tout d'un coup, sans qu'il ait été question de lui auparavant, sans qu'on sache comment il est venu, ni avec qui, ni pourquoi. 2° Il est encore plus étonnant que son discours demeure absolument sans réponse, du côté de Job et de ses amis, qui n'y sont guère mieux traités que lui dans le commencement, et du côté de Dieu même, qui commence à parler immédiatement après Eliu, et qui paraît l'interrompre pour s'adresser à Job, sans qu'il dise un seul mot de celui qui pretendait avoir mieux défendu sa justice et soutenu ses intérêts que tous ceux qui l'avaient fait avant lui. 3° Il y a quelque chose de bien surprenant dans la conduite que Dieu tient à son égard: en ne l'envoyant point à Job comme ses trois amis, ni lui promettant point comme à eux de recevoir les prières et les sacrifices de son serviteur en sa faveur, et affectant même de ne pas le point nommer, comme s'il était déjà pris, et comme s'il n'avait du paraire qu'en tre le commencement et la fin.

Cette circonstance dans un livre où tout est mystérieux et prophétique, a sans doute un grand sens, et elle nous oblige à réunir tous les autres caractères d'Eliu, pour juger avec plus de mesures de ceux qu'il représente: car assurément il représente ici quelqu'un dont il tient la place. Il dit en plusieurs manières qu'il est beaucoup plus jeune que ceux qui ont parlé avant lui. Il n'approche pas leurs discours, ni la manière dont ils ont condamné Job, c'est-à-dire, seulement à cause de ses malheurs. Il ne les reproche point à Job avec insulter; il ne les attribue pas à de grands crimes; et il le juge principalement coupable par ses discours, et par l'égalité qu'il a affecté d'avoir avec Dieu. Il paraît plein de son savoir, et ne dit pourtant rien que les amis de Job n'aient dit avant lui. On ne voit aucun principe sur lequel il se fonde, qui soit meilleur que ceux qu'ils ont suivis, et il suppose toujours comme eux ce qui est en question. Enfin il démontre avec beaucoup de confiance en sa sagesse, et il prétend connaître Dieu et ses desseins plus parfaitement que personne, jusqu'à ce que la présence de Dieu le rende muet, et qu'il laisse la place à ceux qui reconnaissent Job pour médiateur, et qui rentrent en grâce avec Dieu par son moyen.

Exarsit autem ira Eliu. Ce n'est pas un favorable préjugé pour lui. La colère humaine est inutile à la défense de la justice divine. Ira viri iustitiam Dei non operatur. Il ne faut point méler de passion dans l'examen des desseins de Dieu et de sa conduite. Et c'est un moyen sûr pour n'y rien comprendre, que d'oyer les ténèbres d'un esprit prévenu et agri par des intérêts personnels.

Buz, à familiâ Ram. Cette origine est justement suspecte. Nous connaissons Abraham et sa foi. Mais Nachor, père de Buz, n'a point eu de part aux promesses faites à son frère. Il a mieux aimé la Chaldée, où il était né, que le saint exil d'Abraham. Il est demeuré attaché à ses anciennes superstitions, et les a transmises à sa famille, et quelque connaissance de Dieu qu'Eliu fasse paraître, l'infidélité de sa famille doit nous le rendre suspect.

Exarsit tamen ira Eliu. Ce n'est pas un favorable

Deo justum censeret. « Sa colère s'aluma contre Job, » parce qu'il prétendait être plus juste que Dieu même. C'est une calomnie manifeste que Job a souvent repoussée, et tout le chapitre neuvième est employé à établir la vérité opposée. Mais les ennemis de Job, les tons de la justice et de la vérité. C'est un caractère qui leur est propre, et la plus évidente preuve de l'innocence de ce grand homme, est qu'en

tit, de cognatione Abrahe; alii appellative vertunt, de cognatione illustri; nam Ram illustrum significat. Recte et vere omnes. Sed falsi Hebrei putant hunc *Eliam* Ba-lam fuisse, qui tempore Moysis maledixit Israelitum. Nam *Eliu* cum *Jobo* longè antiquiores sunt Moyse, ut *Tirinus* in Chronico aliisque ostendunt.

Plura hic de *Eliu* queri solent curiosissimis quām utilius: nobis sat fuerit nōssores hominis, quos ipse dūloqueatur expressi. Fortassis cum esset Hussita, sive ex Austria regione, ut septuaginta Jobites habent, et triam regam adventum intellexisset, quorum tamen neque scimus neque comes fuit, sponte sua accurrut juvenis, ingenio acer ac vehemens, si quid novi esset exploraturus; coptaque disputatione captus extitum expectavit; donec ipse in re gravissimā sententiam diceret. Vir sanè illustris fuisse videtur, qui inter viros tantos non incongruo loqui posset. Quod et nominis paterni *Ba-rachel* et cognationis *Ram* menti indicant, que hic tanquam celebria scribuntur; licet incertum sit quis *Ba-rachel*, quis *Ram* fuerit. *Eliu* verò urbanitas ex hoc ipso patet initia, quod neque Jobus neque tres conterranei interpellaverit, sed impetu represerit, donec pro atatis ratione suam sententiam subtexeret: pietas verò posthac spectabatur. Deo item dirimuntur: verosimile tamē est eum in eodem cum tribus amicis Jobi errare ver-satum, existimasse Jobum ob anteacte vite scelerari: id quod non obscurè ipsius adversum Jobum ira et indignatio manifestantur.

EO QUD JUSTUM SE ESSE DICERET CORAM DEO, id est, non habere talia aut tanta illa peccata, que pouissa ita Deus in eo punire tam gravi plagā. Hae enim verba severius expendens, et alia intonante accipiens quam à Jobo fuerant prolatā, superba et impia reputabat: neque sat valde ei videbantur excusationes, quibus tacitū coram tribus amicis se expurgavat, ut solent juvenes esse senioribus magis ferventes ad contentionem, tardiusque placari et cessant a contentione, propter fervorem sanguinis juvenilis. Tropologiam hujus versus vide apud S. Gregorium lib. 25 Moral. cap. 2.

VERS. 5.—PORRO ADVERSUS AMICOS EJUS INDIGNATUR EST, EO QUD NON INVENIENS RESPONSIONEM RATIONABILEM, SED TANTUMMO CONDEMNASSENT JOB (1).

ne peut employer contre lui que le mensonge. Il vient de dire que quand il était tombé dans quelque faute, il l'avouait avec sincérité. Eliu l'a entendu; et il n'en répète pas moins contre lui l'injuste accusation de ses amis.

(Duguet.)

(1) Nihil durantes argumenti revincent atque ad saniora perducere; quasi scilect qui ante se locuti fuerant amici, id ipsum pro viribus non tentassent. Reddi potest Hebreus: *Eo quid non respondit Job, sed fecissent impium Jobum*, vel causam prebilescent, ut convicias et impatiens Deum lacerasset. Septuaginta: *Eo quid impium illum esse posuerant*. Si Rabbinis, uno ferme assensu docebunt, credimus, sicut in Hebreis codicibus, pro nomine Jobi, quod nostri praeferunt, legebatur *Jehovah*; scripsi autem et Maserote jadū illud uitandum censuerunt, ut vitetur blasphemia quam hac propozitione statim offert: *Condemnassent Dominum, quasi sciellent Jobi amici, silen-*

tit, de cognatione Abrahe; alii appellative vertunt, de cognatione illustri; nam Ram illustrum significat. Recte et vere omnes. Sed falsi Hebrei putant hunc Eliam Balam fuisse, qui tempore Moysis maledixit Israelitum. Nam Eliu cum Jobo longè antiquiores sunt Moyse, ut Tirinus in Chronico aliisque ostendunt.

Contra tres, inquit, amicos istos, qui hactenus Jobum oppugnauerant, non minus exardescerat ejus iracundia, proterea quod non adveniissent neque adduxissent contra Jobum responsionem suo iudicio rationabilem aut urgenter, id est, argumenta satis valida et efficacia ad confutandum illum et occidendum illi os vi argumentorum; sed tantum visi essent ipsum Jobum calumniari et condemnare absque sufficienti ratione, simpliciter asserendo ipsum impium esse et propter peccata sua puniri, sed non sat probando vel ipsum

tie audiencent convicia que Jobus in Deum jacebat, rōs ejusdem criminis sese constituerint. Verum Septuaginta, Chaldaeus, aliqui veteres interpretes haec lectio dicuntur, quod non referri: non enim, si justus eis visus fuisset, hic diceretur quid eum condemnasset. Verumtamen non debet Eliu hāc de causa indignari, cum admodum difficile sit veritatem eloquenter et ingeniosus defensum confutare; prudensque sit tacere quām ei verbis repugnare: nam tandem contradictricis apparet stultitia. Unde meritò S. Gregorius, lib. 25 Moralium, cap. 5, notat per Eliu speciem amatorum vanæ glorie designari: *Jobum quippe de presump̄tū justitiae, amicos vero ejus de stultā responsione retrahit. Cuncti enim vanæ glorie sectatores diu in omnibus praeferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de iniquis meritis reprehendunt, id est, alios censem nihil scire, alios non bene vivere, etc.*

VERS. 4.—ITER EIU EXPECTAVIT JOU LOQUENTEM (1): EO QUOD SINENSIS ESSENT QUI LOQUERANTUR. Cum igitur Eliu ab initio interfuerit disputationi, advissetque omnia ultra citrore dicta tem ab ipso Jobo, tam a amicis ipsius impugnabantur; tamen quando Jobus ipse cum amicis loquebatur, penitus tacuit, illis, nōtiose senioribus, morem gerens, ne verbum ullum interponens: unde satilis elocet vel hominis vel etatis illius disciplina. Cum enim junioribus, iusta monitum Ecclesiastici, vix in conspectu senum loqui licet cum decoro, nisl forte interrogantur, ut quā brevissime respondeant; multo minùs absque dedecore eis licetib⁹ majorum sermonem importuna loquacitate interrumperet. In media magnitudine, inquit Sapiens, Eccles. 52, 15, non præsumas. Quo magno, ut benē notant Cornelius et Bonarius, pertinet ad juniores institutos; q. d. Vide adolescentes non præsentibus viris principibus aliquid dicas, vel facias, vel præsumas, quo teipsum illis exequas, hoc enim Sapien-dagmū dicunt, μὴ τέτοιον, voleat sapientiam tuam ostentare, et ante canos sapere; vel cā libertate loquaris inter seniorēs quā illi, qui autoritatem dicendi longi sibi usū vel etate compararunt: hoc enim si gnum est arrogante, audacie et impudentie, quo of-

ferunt. L'indignation d'Eliu contre ceux qui avaient été, selon lui, de faibles défenseurs de la justice de Dieu, a bien pu le porter à cez excès que de les accuser d'avoir condamné Dieu même en demeurant muets devant Job. C'est une suite nécessaire de son raisonnement, et il faut avouer que les amis de Job ne pouvaient nier cette conséquence, parce qu'ils avaient supposé comme un principe certain, ou que Job était coupable, ou que Dieu serait injuste.

Mais ne peut-on pas reconnaître son erreur quand on s'y est témoirement engagé? N'est-ce pas une sagesse alors de ne plus résister à une vérité qui avait été cachée, et dont les voiles commencent à disparaître? Dieu n'est-il pas assez grand pour avoir des pensées qui soient au-dessus de celles des hommes, et pour avoir un autre dessin, en affligeant Job, que celui de le punir? Le silence de ces trois amis me remplit d'espérance pour leur conversion; mais l'opiniâtreté d'Eliu me remplit de crainte qu'il ne finisse par l'endurcissement et l'opposition.

Indignatus est quod responsa non inveniuntur. Il fut plein d'indignation de ce qu'ils n'avaient pu lui répondre. Espérez-vous que je suis plus clairvoyant et plus habile qu'eux? Que sait-il de Job, de sa première vie, de ses actions secrètes ou publiques, de ses intentions et de ses motifs, que d'anciens amis aient ignoré? A-t-il plus de lumière qu'eux sur la Providence? Connait-il mieux les jugements de Dieu et leur profondeur? Si de tels hommes s'humilièrent enfin, et gardèrent le silence, Eliu ne ferait-il pas plus sagement d'imiter leur exemple?

Et condemnassent Job. « Et ils s'étaient contentés de le condamner. » Je relâchis l'ancien texte, et je mets Dieu à la place de Job. C'est un vestige précieux de l'égalité du Fils avec son Père, de l'intérêt commun du Messie et de celui qui l'a envoyé. Celui qui ne croit pas à l'on conserve malicieusement du respect pour l'autre. C'est déshonorer le Dieu Créeur de tout, que de calomnier le Rédempteur. C'est condamner la justice souveraine que de ne pas l'adorer en Jésus Christ dans le temps même qu'il expire sur la croix,

(Duguet.)

regardeudo. Non est autem hoc virorum sapientum sine idonea ratione quemquam condamnare, cum hoc non aliud sit quam calumniari. Ex quo clamor fieri videtur illud relativum sibi, de quo versus primo diximus, ad amicos non referri: non enim, si justus eis visus fuisset, hic diceretur quid eum condemnasset. Verumtamen non debet Eliu hāc de causa indignari, cum admodum difficile sit veritatem eloquenter et ingeniosus defensum confutare; prudensque sit tacere quām ei verbis repugnare: nam tandem contradictricis apparet stultitia. Unde meritò S. Gregorius, lib. 25 Moralium, cap. 5, notat per Eliu speciem amatorum vanæ glorie designari: *Jobum quippe de presump̄tū justitiae, amicos vero ejus de stultā responsione retrahit. Cuncti enim vanæ glorie sectatores diu in omnibus praeferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de iniquis meritis reprehendunt, id est, alios censem nihil scire, alios non bene vivere, etc.*

Hinc affine est S. Bonaventure monitum: *Inter multos ne multum logari, tum ut multitudinem reverari; tum ut vites confusionem, tumultum, contradictionem et reprehensionem cupiunt est multis. Hinc omnium gentium rītu juvenis honorat senes, cisque defert honorem sedenti et loquendi. Unde Macrobius lib. 3 Saturnali: Senectus nobis, inquit, si sapiimus, adoranda est. Et Valerius Maximus, lib. 2, cap. 1, scribit juvenes olim ita hono:asse maiores natu ac si ipsi communes omnium forent parentes. Quām autem Esenii honorant senes, vide apud Philonem, lib. de Esenii; quantum Agyptii, vide apud Herodotum in Euterpe. Plura de honorandis senibus vide apud Ciceronem, lib. I Officiorum, Platonom Dialogo 9 de Legibus, Aristotelem lib. 9 Ethicorum, cap. 2. Hoc igitur et sequentibus versibus gloriarunt Eliu se natu majoribus, ut decaklet, morem gessisse; sed tamen onus illorum graviter postea peccavit, ut mox videbimus, multa fulgiter eructans, senioris arguens, Jobum reprehendens, et plenis buccis sapientiam suam crepans; unde subdit:*

VERS. 5.—CUM AUTEM VIDISSET QUOD TRES RESPONDERE NON POTUSSENT (1), IRATUS EST VERBEMENTER. — VERS. 6.—RESPONDENTE EIU FILIO BA-RACHEL BEZITES, DIXIT: JUNIOR SUM TEMPORE; VOS AUTEM, ANTIQUORES; INDIRGO DEMISSO CAUTE VERITUS

(1) Velut omnibus argumentis destituti essent quiibus illam convincerent. Quod non possent Del hominem melius defendere, pulavit lampada sibi trahi, nec se in omnibus confinere potuit. (Synopsis.)

Hic versulus in nonnullis seculi XVI editionibus, necnon in codicibus pluribus in duo est distinctus, interpunkcio post γε facta. Ita et in tribus codicibus Efroniensibus distinctum est, ut annotatur in Not. crit. Biblio. Halensia a J. H. Michaelis et sociis anno 1720 edit., ubi tamen additur, cum distinctionem repugnare illorum ipsorum codicum Massore ad h. 1, que nota, *versus hinc nullum esse*, et illorum Massore in fine eius libri, secundum quam versus Jobi numerantur 1070, quin contra, si hinc finis esset versiculi, 1071 futuri essent. Tunc, collato Arabicō, moras nerū, cunctatus est, retrocessit, plures vertunt cunctatus sum. Sed recte Nachmanides observavit, esse illud pro γε τιμη possum, ex litterarum γ et η permutatione, Aramaicū familiaris, sicut supra, 17, 1, γετη scriptum vidimus pro γετη, existuci sunt. Et Syrus interpres pro γετη timi posuit. Hieronymus nostrum verbum cum proximo γετη junctum reddit: *Demissi capite timar. γετη propriè → scire meam, i. e., quid ego scio et sentio de me* ac *Heironymus hene sentient, sentient mean, quid modestius est quam, scientiam mean; conf. infra, v. 17, ubi γετη, εγε-
bola mea. et γετη sententia mea, alterant.*

(Rosenmüller.)

SUM VOBIS INDICARE MEAM SENTENTIAM (1).—VERS. 7.
—SPERABAM ENIM QUD ATETAS PROLIXIOR LOQUERETUR,
ET ANNORUM MULTITUDO DOCERET SAPIENTIAM (2).
Hactenus quidem pro ratione atatis sue siluerat Eliu, donec seniorum aliquis aut Job loqueretur: verum posteaquam conspicere; neminem ex tribus illis qui adversus Jobum contulerunt ultra responderet, sed cedere ipsi Jobo, et prorsus preberet silentium; hinc videlicet juvenilis in eo sanguinis ardor erubuit, et iracundia magna permotus, quasi ex zelo quodam tuenda veritatis, quam ipse periclitari et succumbere existimabat ex silentio trium amicorum, si Job non confutaretur, quem existimat malis locutum contra Deum, ac proinde confutatione dignum, ipse igitur alias omnibus silentibus, tempus opportunitum loquendi nactum se existimat, primus quidem aduersus tres

(1) Hebreus: Idecir distuli, veritus sum, recensavi, et timui indicare vobis sententiam meam. Septuaginta: Situ, timens vobis annuntiare meam ipsius scientiam.

RESPONDENS, lingua et silentium solvens. (Menochius.)

(2) Sensus est: Non ex etate comparatur scientia aut sapientia, sed a spiritu sancto proficiuntur. Quia sententia tamen non significatur, quod, quantum ad sapientiam attinet, atas sit omnino indiferens: nam ordinariè et plenimque senes prudentiores sunt et sapientiores juvenibus, tum quod magis sint liberi a perturbationibus affectuum, tum quod experientia et usus multa doceant, tum denique quod paulatim per studium aliquip scientia sua adiungunt; sed significatur sapientiam non ita obligatum esse atati senili, quin aliquando spiritus sanctus domum sapientiae praestet juveni, quod non prestat seni. Unde David dicit, Psalm. 418: Super senes intellexi; et Jeremias et Daniel, cum adhuc pauci essent, id est, admodum juvenes (scilicet Scriptura eos hoc sensu pueros vocat), acceptemus spiritum prophetice. (Estius.)

Hebreus ad litteram: Quid dicas loquerentur. Septuaginta oppositum legunt: Quid non est tempus, vel etas, quod loquitur. (Calmet.)

SPERABAM, Heb.: Dixi, i. e.: Aperte mi cogitabam.

Quod ATETAS, etc., Heb.: Dies loquenter, i. e., illi qui praeedit sunt diebus, scil. multis. Alii, proiecti atate, Heb., viri dierum. Sed ista ellipsis videtur contortior; et pro loquenter, vero, loquuntur, sunt enim verba permittentes, q. d.: Non praripiunt eis loquendi locum. Alii, loquenter apta et ad rem. Loquuntur, repeat, sapientiam; senes disserent de re proposita.

ET ANNORUM, etc., Heb.: Et multitudinem annorum, per metonymiam dici pro etate proiectis et grandevit, ut capitulus (בָּנָה בְּנָה) pro capitis, canities pro cono (Levit. 19, 52), pauperes etiognomina, pro paupere et contempta (Prover. 15, 18), docet res ipsa. Necum, inquit, ipse cogitabam, fore ut etate proiecti loquenter, scilicet apta et ad rem; ita enim loqui h. l. capiendum esse, parallelii hemisticthiorum leges posunt, quoniam sequatur: Annos viri suam proferent sapientiam. Senilis etatis credebam proprium esse prudenter loqui. In hebreus constructio est ad senum, dum dictio singularis numeri, annos indicanti, jungitur verbum plurale. (Rosenmüller.)

(1) Id est, inspiratio Dei, ut sequitur; unde Chaldeus verit, spiritus prophetie, quasi dicat: Non cani, non seniorum, non longa vita de veram sapientiam, et rerum intelligentiam, sed solus Deus, ita Olympiodorus.

(Tirinus.) Mais, à ce que je vois, L'esprit est dans les hommes, et c'est l'inspiration du Tout-Puissant qui donne l'intelligence. Ces paroles s'expliquent en deux manières: les uns entendent par cet esprit qui est dans les hommes, un esprit d'intelligence et de sagesse; comme si Eliu disait: Ce ne sont point les années qui donnent aux hommes la sagesse, c'est l'esprit d'intelligence; et c'est par un don et par une inspiration qu'on l'acquiert. Les autres y trouvent un sens différent, et qui paraît en effet assez naturel: L'esprit est dans les hommes; c'est-à-dire, il y a dans tous les hommes un esprit et une âme raisonnable qui les distingue de tous les autres animaux. Mais ce n'est point par la force de

spiritu me errasse, sapientia non pendet ab annis, sed a spiritu Dei. Id num expoter.

Et (vel sed) INSPIRATIO, vel spiraculum, afflatus, sine

halitus. OMNIPOTENS DAT INTELLIGENTIAM, vel, intelligere facit eos, sub, homines. Mutatio numeri, nam pra-

amicos paucia, deinde aduersus ipsum Jobum multa loqui coepit, eaque magna satis vehementia, premissa ampla, et, ut videtur, pomposa satis prefatione rhetorica juvenilem quamdam *pietas* et ostentationem redolente; quia etiam nimis juveniliter et mordaciter quam ipsius atatis videatur convenire, seniores ipse junior, non solum arguit, verum etiam irridet et subsonata, ut palam imperitos, elocutus nempe suum sententiam, in hunc modum prefari copit: Ego quidem Eliu, quod ad etatem attingit amorum, agnosco et fateor me omnibus vobis juniores, et vos ut tempore etateque seniores plorium venor: ac propterea mea juvenitas ac vestra senectus intuito hactenus ego vobis loquentibus ac verbis prolixè disceptantibus silui, capite demissu in terram cum humilitate et attentione corum quia a vobis dicebantur; et praeverentia etatis vestra et verecundia juvenitis mea huc usque vobis meam proponere sententiam erubui: existimabam enim vos, utpote seniores, allatores sufficientia et efficacia ad rem propositam argumenta, quibus vestram sententiam stabiliretis ac veram sapientiam edoceretis, quia spe lactutis et adductus hactenus audire vos malui, et humiliiter attentauerunt audiendi discere, quam superbe et intempestive loquendo doctoris officium, quod etatis mea minus convenit, usurpare.

VERS. 8.—SED, UT VIDEO, SPIRITUS (1) EST IN HO-

cisit sing. Sané Dei Spiritus nec atlatis, sexus, nec loci ratione habet, sed ubi et quem vult, donis suis afflat; ut discant homines non sibi aut ulli alteri rei quam mere Dei gratiae, dona Dei tribuere. Artes, linguae, sunt externa admixtio; internum auxilium est a Deo, qui mentes illustrat, sine quo nihil possimus in divinis intelligere aut sapere. Scientia est dominum Dei, et sic dilectio personarum dividit spiritus, prout vult, spiritum suum. (Synopsis.)

מִן־יְהוָה, dia, et בְּנֵי־בָּנָה, multitudinem annorum, per metonymiam dici pro etate proiectis et grandevit, ut capitulus (בָּנָה בְּנָה) pro capitis, canities pro cono (Levit. 19, 52), pauperes etiognomina, pro paupere et contempta (Prover. 15, 18), docet res ipsa. Necum, inquit, ipse cogitabam, fore ut etate proiecti loquenter, scilicet apta et ad rem; ita enim loqui h. l. capiendum esse, parallelii hemisticthiorum leges posunt, quoniam sequatur: Annos viri suam proferent sapientiam. Senilis etatis credebam proprium esse prudenter loqui. In hebreus constructio est ad senum, dum dictio singularis numeri, annos indicanti, jungitur verbum plurale. (Rosenmüller.)

(1) Id est, inspiratio Dei, ut sequitur; unde Chaldeus verit, spiritus prophetie, quasi dicat: Non cani, non seniorum, non longa vita de veram sapientiam, et rerum intelligentiam, sed solus Deus, ita Olympiodorus.

(Tirinus.) Mais, à ce que je vois, L'esprit est dans les hommes, et c'est l'inspiration du Tout-Puissant qui donne l'intelligence. Ces paroles s'expliquent en deux manières: les uns entendent par cet esprit qui est dans les hommes, un esprit d'intelligence et de sagesse; comme si Eliu disait: Ce ne sont point les années qui donnent aux hommes la sagesse, c'est l'esprit d'intelligence; et c'est par un don et par une inspiration qu'on l'acquiert. Les autres y trouvent un sens différent, et qui paraît en effet assez naturel: L'esprit est dans les hommes; c'est-à-dire, il y a dans tous les hommes un esprit et une âme raisonnable qui les distingue de tous les autres animaux. Mais ce n'est point par la force de

spiritu me errasse, sapientia non pendet ab annis, sed a spiritu Dei. Id num expoter.

Et (vel sed) INSPIRATIO, vel spiraculum, afflatus, sine

halitus. OMNIPOTENS DAT INTELLIGENTIAM, vel, intelligere facit eos, sub, homines. Mutatio numeri, nam pra-

beneficio excellerint; ut Joseph, David, Jeremias, Daniel, Joannes Baptista, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias, Joannes Evangelista, et multi alii. Certè David divini spiritus instinctu pro testimonio dicit, Psal. 118, 100: Super senes intellexi, quia mandata tua quiesci. Et Sapientia, cap. 4, 8: Senetus, inquit, venerabilis est, non diuturna, neque amorum numero computata. Cum autem sunt sensus hominis, et etatis senectus vita immaculata. Hanc ob causam scrupulose excederent; ut Joseph, Daniel, Jeremias

sobis hic scribitur senior. Dicunt igitur sacra Oracula, quod Abraham erat senior etatis proxecta. Et Dominus benedixit Abraham rebusque ipsius omniibus. Quod mihi videtur subjunctionem tanquam causam precedentium cur senior dicatur illi sapientia. Cum enim à benigno Deo bonè affectur anime pars rationalis, nec unum modo, sed omnes benedictionis species accipit, sensit et sapit, atque ita fit senior. Itaque Abraham et Sara cum multis antiquis patriarchis etate fuerint juniores, omnium tamen primi series appellantur, ut iatura illis fuisse non tam etatis quam sanctitatis, neque tam annorum quam benefactorum senectutem ostenderet. Ea de causa D. Paulus elegit Timotheum, quanvis multa tunc essent etiam in ipsa Ecclesiæ series: quando enim vidi virum illum eximium, ut qui non solum ab hominibus, sed etiam à Spiritu sancto testimonium haberet, illum senioribus prestat. Eam rationem modò sequitur Elius, qui auditis senioribus dicit se cognoscere Spiritum Dei esse qui inest in hominibus, quasi diceret: Verum est nos, ne satis cognitis et exploratis, non debere indicare senes delitare, aut ipsis non esse loco cedendum; sed potius hunc honorem illi etati deferre debemus, ut dicamus: Vir qui multa vidit poterit non docere: sed si animadvertemus ipsum non fungi unincere suo, aut tempus quod vixit in mundo perdidisse, tunc si Spiritus Dei sit in juventu aliquo, proferat se oportet, et in ordine naturæ dominetur, ut intelligamus quia inspiratio Omnipotens dat intelligentiam, que domin est speciale, quod Deus privilegium quodam concedit: quando vult aliquem alias intelligentiem eam. Sed Elius nimis temere et arroganter sibi præter exellens illud donum divini Spiritus munera concessum esse jactans, docendi partis sibi sumens subdit:

VERS. 10. — IDE DICAM: AUDIT ME (1); OSTENDAM VOBIS ETIAM EGO MEAM SAPIENTIAM. Cum igitur, inquit, videam neque in sensibus ubique esse sapientiam, neque ubique in adolescentibus ignorantiam, homo enim etiam in juventute sapientie est ac discipline capax, quam Deus hominibus inspirat, non est, quod vos, senes, soli de sapientia quasi de propria possessione glorierint: quapropter nunc etiam audire sapientiam nulli adhuc in juvenili etate communicant: nou enim nulli videimus satis pro dicto vestre etatis locuti, à quibus longè maiorem expectavimus.

(1) Hebr.: Audi me, tu notanter, à Job, et vos reguli. Forte sing, pro plur.

OSTENDAM VOBIS... MEAM SAPIENTIAM, 77, scientiam meam. (Synopsis.)

Suspicar, dari posse. Autem nisi sit? Ita Arabes absolute: *Datur mihi audire ista; attendatur!* Non multum tamen refragaver, si Jobum solum nunc compolari statuas, mox versu seq., conversione facta ad amicos, totomque deinceps confessum, donec eidem id compellatione ad Jobum rediretur, 35, 1. A. Schultens. In uno Kembleotti et alio de Rossi codice lectum, *audiit*, quod ipsum et Alexandrinus, Hieronymus et Syrus expresserunt. Prædicabant, ob suffixa pluralia, que v. 11 sequuntur, Hubignantus et de Rossi, qui tamen non attenuasse videtur quod Schultens verius modo à nobis allat ad lectionem receptam defendendam observavit.

(Rosenmüller.)

veram sapientiam: quare confidens me non minora nec minus digna prolatarum, jure postulo, ut me non-vissimo loco loquenter patienter audiatis: ostendam enim quid aut quantum sit in me sapientia, ut comparatione mutua possit elucere cu[m] debeat vitoria. Verum arroganta illa, quæ juvenis grandia cogitat, docere que constituit, minime proponda est; quavis alioquin, si prudentia scientiæ prolixæ etate parta, cum disciplina spiritus sancti comparetur, exploratam sit assertione Elius esse planè verissimum; sed laus illa propria, quæ sibi colestis instructionem trahit, non bene olet. Quatuor quippe sunt species, ut bene notat S. Gregorius lib. 25 Moralia, cap. 4, quibus omnium tumor arrogantiam demonstratur: aut cum bonum à semetipsi habere se estimant, quibus contradicunt, 1 Cor. 4, 7: *Quid habes quod non accepisti?* etc. Aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritum putant. Contra quos Paulus dicit, Ephes. 2, 8: *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis;* *Dei enim donum est;* *non ex operibus,* ut ne quis gloriaret. Aut certè cum jacant se habere quid non habent; sicut angelus Laodicea dicitur, Apoc. 3, 17: *Quia dicas, quid dices sum et locupletas, et nullus ego: neccis quia tu es miser, et misericordias, et pauper, cœcus, et nudus.* Aut despiciunt singulariter videtur appetere habere quid habent, sicut Paulus ait, Lucas 18, 11: *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri homines.* Elius ergo quanvis dari à Domino sapientiam confitetur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientem se exterior gaudeat. Vide haec Iustus apud S. Gregorium jam citatum.

VERS. 11. — EXPECTAVI ENIM SERMONES VESTROS, AUDIVI PRUDENTIAM VESTRAM, BONÆ DISCERNAREMINI SERMONIBUS: — VERS. 12. — ET DONEC PUTABAM VOS ALIQUID DICERE CONSIDERABAM; SED, UT VIDEO, NON EST QUI POSSUIT ARGUERE JOES, ET RESPONDERA EX VOBIS SERMONIBUS GENS (1). Jure quidem, inquit, vos mihi saltem nunc

(1) Tacitus audiebam, et quæ dicebant multi velabam. (Menochius.)

Hebr.: *Et usque ad vos considerabam*, plerique sati commode explicit: Attempsum pergitu dicta omnia vestra, alia mente non deflectere, ut p[ro]ficiat studiu[m] suum, utr[um]q[ue] v. 11, inquit. Sed Schultens *usque ad vos capit pro usque dum vos disputeret*, atque aliquid dicendum habebet, ut *עַל־מִתְהָרָה* non tantum *אל־תְּמִימָה* fuit, designet, sed etiam, *considerabundas existi*, quorsum tandem haec evaderent. Ita fieri Hieronymus: *Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam.*

Syrus: *Et ad testimonia vestra attendi, quasi pro legisset בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל*, quod ipsum in storium codicu[m] aliquo à primâ manu scriptum extitisse: suspicar, ut et recte lectio præstat Michaelis in Vers. Tert. et in Biblioth. Orient., part. 8, p. 213, nec non Huginel, qui vertit: *Nus pril' ich eure Beweise.* Sequitur in Hebr.: *Sed en (Hieronymus): Sed ut video* non est Jobo redargueret, non est inventus quisquis vestrum, quem enim ut par erat redargueret, et in eo ejus erat redarguendus, quod audirem in Domum efficeretur, et velut enim in eos provocaret. *Non erat quisquam ex vobis, qui ejus dictis responderet*, ut par est, quoniam illa sumus innocentiam tam certis et aperi[r]ationibus ostenderet. (Rosenmüller.)

Ce serait en vain que vous direz peut-être: Nous

loquendi locum concedere, aueisque accommodare debet, quandoquidem ego haecen vos prolixè discutientes patienter audiui, neque sermones vestras interrupi: non enim quia junior sum idcirco nulli perpetuo silendum est: in hoc autem satisficeris me arbitror officio meo, quod vobis haecen detulerim, prioreno in loquendo locum concesserim. Verum post verba vestra patienter audita et diligenter consideratione perp[et]ta, video neminem à vobis tribus idem esse ad Jobum tam malè de Deo loquenter et sentientes redargendum, quicque verbis, ejus impensis satis fortiter valeat contradicare, manifestis rationibus ea tam evidenter refellendo et eventendo, ut ipsi occulatur, et ad metam silentii redigatur: tametsi enim multa dixeritis, nequam tam satis validam videntur aut pragmatia, cùm Job æque adhuc in sua sententiā persistere videatur, et vos illi palman silentem concedatis.

VERS. 15. — NE FORTÉ DICATIS: INVENIMUS SAPIENTIAM; DEUS PROTEGIT EUM, ET NON HOMO (1). Septuaginta

versio trouva le secret de la vraie sagesse; c'est Dieu qui, a rejete, et non l'homme. Cet endroit est très-obscu[r], et les interprètes y donnent chacun leur sens. Nous avons suivi à peu près celui d'un des plus habiles: Ne prenez point, dit Elius, pour prétexte de votre silence, que vous avez reconnu que la vraie sagesse en cette rencontre était de vous faire et de n'en point dire davantage à un homme sourd et endurci, puisque c'est Dieu même qui l'a rejete et abandonné, et non pas nous qui avons dit tout ce qui se pouvait dire pour l'obliger de se reconnaître. (Sacy.)

(1) Sententia est: Excusare vos non potestis, quod Job amplius non urgatis, cùm causa vestra bona sit. (Menochius.)

INVENIMUS SAPIENTIAM, sapientem rationem, qui Jobum confortabat et convinceret, nam non est quod loqueris; jam satis à nobis de hoc argumento disputatione est.

DEUS PROTEGIT EUM, ET NON HOMO. Deus propter peccata illum percussit. Non est alius quam Deus, qui Job tantis malis affixit, id ne propter eum peccata. (Menochius.)

NE FORTÉ DICATIS, PRO NEC EST QUOD DICATIS, vos reperisse sapientem et solidam rationem, qui Jobum impedit convictere, neque haec, quod Deus, qui infinitus et per essentiam justus atque infallibilis est, Jobum projicit in has miseras, non vero homo quispiam, qui potest falli et injusti punire. Unde infelix, Jobum impium esse debere, saque impetrare penas haib[us] accessivimus, et hoc tanquam Achille contumini Jobum convincere. Dico non haec vestrum argumentum parvi facere. Neque tamen Jobus propter palmarum concedo; nam et illi nihil locutus est mihi, vers. 43, id est, mea quidem sententia nulli soldi pro te attinet. Unde et ego respondeo, illi, et, ut spero, convincam, sed non secundum vestros sermones, id est, non argumentis que vos haecen protulisse, sed aliis longe efficacioribus. (Tirinus.)

NE FORTÉ DICATIS: INVENIMUS SAPIENTIAM, silentio, scilicet nostro, q. d.: Prudenter tecum, quod tacueris, nihil ultra in tam praefratum et pertinacem adversarium afferentes, nec cum eis ultra agentes; in eo ad prudentem culmen perfigimus, quia quoniam eum Deus propulit et vehementius exigit, nihil ultra necesse est, ut ab homine impugnatur et cruciatur. Sed prestat prior sensus, ut Elius precipuum, immo in summum firmamentum adversariorum Jobi affiat. Ne potest, inquit, vos haec ratione eam concivisse, alia cum eis ratione agendum fuerat. Ab insufficiati ergo eo ratione sibi loquendi necessitatem impositam ostendit. (Rosenmüller.)

vertunt: *Iuxta m[od]i etat[us] Eliezer copio Koila propositus[us] ad ipsam interpretare iei[us]con[stit]utus p[ro]p[ri]o p[er]sona, ut ne dicatis: Invenimus sapientiam Domino addicti: homini autem permisisti loqui talia verba. S. Chrysostomus: Neque dicatis: Hoc ipsum sapienter fecimus, quod ad Dei partem nō applicavimus, ejusque justitiam defendimus: nihilominus enim peccasti, quando Job redargueret non potestis. S. Augustinus hoc aut propinquu h[ab]itu loco videtur legisse, quae non longe absunt ab Hebreo: *Dens abicit eum, et non vir;* ei sermonibus vestris non respondebo ei. Ubi ostendit Elius suos sermones non similes fore aliorum sermonibus, sed longe alia ratione cum Jobo agendum quād alii egerint. Quam enim rationem illi secuti sunt? Affligeris, inquit, manu Dei, nec sine causā; concludendum est igitur ut improbum esse: adē magna et enormis est afflictio tua, ut ex omnibus hominibus nemo sicut tu vexatus et afflictus sit; unde sequitur tē omnes inquietare superare. En fundamentum quod sumpserunt amici Job eum ipsum redarguerē voluerint. Elius autem profitetur se non ē ratione cum Jobo acturum. As[ter] dicit: In hoc rē cardinem veri pitatis; nempe Deum, cum Jobum sic premiat, sic affligat et aspergat, ipsi infensus et inimicus esse: existimat, inquam, fundamentum illud adē bonum et validum esse, ut nihil supra; inane tamen ēt nullus momentum: quemadmodum iam sapitus declaratum est non sequi, aliquem improbum esse, eō duxat quid à Deo affligatur. Nam si et Deus transgressoribus legis sit in terminatus se ipsos cūm in personis propriis tim in bonis ac liberis puniriunt; non tamen hoc fine, sed atīa de causa Jobum persecutatur, ut in superioribus luculentis ostendam est. Quod si ergo Deus in-*

mini, vos illum judicis Dei remittere, refellere et ad saniora horaria cessantes: frigida est excusatio, culpi ignorante et inabilitatis vestra non purgans. (Calmet.)

Occupatione occurrit ei quod illi objicere poterant. *Ne dicatis*, nec est, quod dicatis: *Invenimus sapientiam*, attingimus id quod res est, assecutū sumus totius controversie cardinali, et id, cui nullo modo Jobus resistere aut respondere possit, nempe, quod sequitur, quod observa esse firmamentum omnium rationum trium virorum, ab initio libri, et omnium eorum haib[us] accessivimus, et hoc tanquam Achille contumini Jobum convincere. Dico non haec vestrum argumentum parvi facere. Neque tamen Jobus propter palmarum concedo; nam et illi nihil locutus est mihi, vers. 43, id est, mea quidem sententia nulli soldi pro te attinet. Unde et ego respondeo, illi, et, ut spero, convincam, sed non secundum vestros sermones, id est, non argumentis que vos haecen protulisse, sed aliis longe efficacioribus. (Tirinus.)

Ne dicatis: *Invenimus sapientiam*, silentio, scilicet nostro, q. d.: Prudenter tecum, quod tacueris, nihil ultra in tam praefratum et pertinacem adversarium afferentes, nec cum eis ultra agentes; in eo ad prudentem culmen perfigimus, quia quoniam eum Deus propulit et vehementius exigit, nihil ultra necesse est, ut ab homine impugnatur et cruciatur. Sed prestat prior sensus, ut Elius precipuum, immo in summum firmamentum adversariorum Jobi affiat. Ne potest, inquit, vos haec ratione eam concivisse, alia cum eis ratione agendum fuerat. Ab insufficiati ergo eo ratione sibi loquendi necessitatem impositam ostendit. (Rosenmüller.)